KWALITEITSKADER HUISVESTING

Kwaliteitscriteria voor voorzieningen in de Kinderopvang

Huisvesting vanuit kindperspectief

WAARBORGFONDS KINDEROPVANG

Versie maart 2019

INLEIDING

Huisvesting als middel
Huisvesting is één van de middelen die organisaties tot hun beschikking hebben om nu en in de toekomst goede kinderopvang aan te bieden. Kwalitatief goede kinderopvang vraagt om kwalitatief goede gebouwen. Een hulpmiddel hierbij is het Kwaliteitskader Huisvesting Kinderopvang.

Wat is het Kwaliteitskader?
Het Kwaliteitskader is een werkdocument met een reeks eenduidige, herkenbare en praktisch toepasbare kwaliteitscriteria ten aanzien van de Beleving, Gebruik en Techniek van een kinderdagverblijf. Het helpt bij het bepalen van de eigen visie op basiskwaliteit van de gebouwen. Dit voor zowel de Dagopvang (0-4 jaar) als de Buitenschoolse opvang (4-12 jaar).

Het Kwaliteitskader vertrekt vanuit de overtuiging dat een goed gebouw een positief effect heeft op het gedrag, welbevinden en ontwikkelproces van de kinderen en pedagogisch medewerkers die het gebouw dagelijks gebruiken. De kwaliteitscriteria moeten worden opgevat als richtinggevend en niet als norm. Ze vloeien voort uit praktijkervaringen en vragen aandacht voor zaken die niet door huidige wetgeving (bouwbesluit) worden ondervangen, maar die wel mede de kwaliteit van de huisvesting gedurende de gehele levensduur bepalen. Het kader kijkt dus verder dan de minimum Bouwbesluiteisen, maar ook breder dan de technische eisen ten aanzien van het binnenmilieu (o.a. luchtkwaliteit) en duurzaamheid (o.a. energieverbruik).

Waarom een Kwaliteitskader?
Het realiseren van een nieuw gebouw voor de Dagopvang en/of buitenschoolse opvang, dan wel het aanpassen (renoveren/verduurzamen) van een bestaand gebouw, is een complexe opgave waarin veel onderwerpen samen komen. Het Kwaliteitskader biedt organisaties in de kinderopvang het inzicht en houvast om deze onderwerpen in samenhang te bezien en daarover (met andere partijen) afspraken te maken. Het faciliteert het gesprek over het gewenste kwaliteitsniveau van de gebouwen. Het Kwaliteitskader opent daarnaast de deur naar nieuwe samenwerkings- en investeringsmogelijkheden en naar een meer integrale levensduurbenadering van het vastgoed.

Hoe te gebruiken?
Het Kwaliteitskader is op diverse manieren te gebruiken:

1. Als praktisch hulpmiddel voor overleg betrokken partijen:
De kwaliteitscriteria bieden houvast voor overleg tussen partijen die bij de realisatie/ontwikkeling van de huisvesting betrokkenen zijn. Door het Kwaliteitskader te hanteren ontstaat onderling een duidelijk beeld van het gewenste kwaliteitsniveau. Het inzetten van het Kwaliteitskader helpt gerichter te investeren in de (gebruiks)kwaliteit en verduurzaming van het vastgoed.

2. Als sturingsinstrument voor integraal beleid:
De kwaliteitscriteria kunnen worden gebruikt om richting te geven aan integraal beleid rondom de huisvesting. Dit kan alleen als alle in de organisatie betrokkenen het Kwaliteitskader als leidraad (en niet als keurslijf) onderschrijven. Het is aan te raden om als organisatie een gewenst kwaliteitsniveau voor de gebouwen 'locatie overstijgend' vast te leggen in een meerjarig huisvestingsplan. Hierdoor hoeft de discussie niet voor elk project opnieuw te worden gevoerd.

3. Als checklist voor een gebouwscan:
Het Kwaliteitskader dient als checklist of zogenoemde 'gebouwscan' voor bestaande gebouwen. Door aan de kwaliteitscriteria te toetsen wordt een prima eerste indruk verkregen van de bestaande kwaliteit.

4. Als basis voor een prestatiecontract:
De wijze waarop de kwaliteitscriteria zijn geformuleerd maakt het mogelijk deze geheel of gedeeltelijk als opdracht

INLEIDING

mee te geven aan adviseurs, ontwerpers en bouwers. De op hoofdlijnen geformuleerde definities zijn helder en eenduidig. Hierdoor zijn ze eenvoudig te borgen in prestatiecontracten. Marktpartijen kunnen daardoor objectief worden beoordeeld en afgerekend op het geleverde resultaat.

5. Als basis voor een op te stellen plan en business case:
De kwaliteitscriteria helpen bij het bepalen van het investeringsprogramma, dat nodig is voor het gewenste kwaliteitsniveau van een gebouw. Het Kwaliteitskader helpt zodoende om ambities al in een vroeg stadium in het proces inzichtelijk te krijgen en de benodigde investering/financiering hier op af te stemmen.

Het Kwaliteitskader doet geen uitspraak over de totale omvang (m² BVO) van een project. Voor inzicht in ruimtebehoefte (m² BVO) wordt verwezen naar Bijlage A: Uitgangspunten Ruimtebehoefte.

Koppeling Virtueel Kinderdagverblijf
De in dit document geformuleerde kwaliteitscriteria kennen een duidelijke afstemming met bestaande regelgeving en het veel geraadpleegde Virtueel Kinderdagverblijf. Vanaf januari 2019 is een nieuwe versie online. In het Virtueel Kinderdagverblijf zijn op eenvoudige wijze alle actuele wet- en regelgeving voor kinderopvangaccommodaties verzameld. Meer info over het Virtueel Kinderdagverblijf is te vinden via www.waarborgfondskinderopvang.nl.

Koppeling Gebouwscan
De in dit document geformuleerde kwaliteitscriteria zijn in samenhang met de ontwikkelde Gebouwscan voor Kinderopvang tot stand gekomen. Deze Gebouwscan is bedoeld voor kinderopvangorganisaties die een duurzame huisvesting nastreven en de kwaliteit van hun locaties willen verbeteren. De Gebouwscan verschaft zodoende inzicht in de huidige situatie van het gebouwenbestand. Dit als basis voor beleidsvorming en een strategisch (meerjaren) gebouwenplan. De Gebouwscan biedt maatwerk en kan aangepast worden op de specifieke eisen van de kinderopvangorganisatie. Meer info over de Gebouwscan is te vinden via www.waarborgfondskinderopvang.nl.

Koppeling Kwaliteitskader Huisvesting Primair Onderwijs
Het Kwaliteitskader Huisvesting volgt eenzelfde opbouw als die van het Kwaliteitskader Huisvesting voor het Primair Onderwijs. Het Kwaliteitskader spreekt daarmee voor alle betrokken partijen (gebruiker, eigenaar, vastgoedadviseur) een eenduidige en begrijpelijke taal. Meer info over het Kwaliteitskader Huisvesting Primair Onderwijs is te vinden via www.ruimte-OK.nl.

Meer info en/of hulp bij toepassing
Het Waarborgfonds Kinderopvang zal het Kwaliteitskader Huisvesting voor Kinderopvang implementeren, beheren en onderhouden. Voor vragen en/of ondersteuning bij het gebruik, kan contact worden gezocht met het Waarborgfonds Kinderopvang.

LEESWIJZER

Leeswijzer
Het Kwaliteitskader Huisvesting voor Kinderopvang bestaat uit drie delen:

Deel A: "Architectonische kwaliteitscriteria" die inzicht geven in de prestatie die verwacht mag worden van de belevingswaarde van het gebouw. Denk aan verschijningsvorm en uitstraling.

Deel B: "Functionele kwaliteitscriteria" die inzicht geven in de prestatie die verwacht mag worden van de gebruikswaarde van het gebouw. Denk aan de omvang, en situering van ruimten, voor de activiteiten die er dienen plaats te vinden.

Deel C: "Technische kwaliteitscriteria" die inzicht geven in de prestatie die verwacht mag worden van de bouwkundige waarde van het gebouw. Denk aan gezondheid, duurzaamheid en het onderhoud.

INHOUD

PROCES

A- BELEVING (Architectonische criteria)

A.1 uitstraling en identiteit — **Exterieur**
A.2 entree en ontvangst
A.3 zichtlijnen en uitzicht — **Interieur**
A.4 routing en looplijnen
A.5 sfeer en inrichting

B- GEBRUIK (Functionele criteria)

B.1 algemeen
B.2 ligging — **Locatie**
B.3 verkeersveiligheid
B.4 toegankelijkheid
B.5 buitenruimte — **Ruimten**
B.6 groepsruimte
B.7 slaapruimte
B.8 sanitair
B.9 keuken
B.10 kantoorruimte
B.11 overig

C- TECHNIEK (Technische criteria)

C.1 licht — **Binnenmilieu**
C.2 lucht
C.3 geluid
C.4 temperatuur
C.5 energie — **Exploitatie**
C.6 milieu
C.7 onderhoud en schoonmaak
C.8 data en connectiviteit

Voordat u begint

Om goed gebruik te kunnen maken van de kwaliteitscriteria zoals geformuleerd in dit document is het belangrijk dat aan een aantal voorwaarden wordt voldaan.

1. Opdrachtgeverschap is duidelijk ingevuld (rollen en verantwoordelijkheden zijn afgesproken)
2. Vaardigheden om dit opdrachtgeverschap in te kunnen vullen zijn in juiste mate aanwezig
3. Er is een duidelijke visie/strategisch beleid ten aanzien van de huisvesting op de lange termijn
4. Met planvorming wordt aangesloten op sociaal/ pedagogische visie van de organisatie

Architectonische kwaliteitscriteria ten aanzien van belevingswaarde/ beeld- en sfeerverwachting

Exterieur

A1. Uitstraling en identiteit
karakter, herkenbaarheid, inpassing, gebouwvorm, gevelindeling

a. Gebouw past bij gewenste uitstraling van de organisatie
b. Gebouw draagt positief bij aan de uitstraling van de wijk
   - gebouw is goed (te) onderhouden
   - heeft een architectonische waarde
   - nodigt niet uit tot vandalisme → Zie ook C7
c. Gebouw heeft aantrekkelijke buitenruimte(n) → Zie ook B5

A2. Entree en ontvangst
entreebenadering, aankomst, eerste indruk, ontvangst, vindbaarheid

a. Gebouw is goed benaderbaar
   - bezoekersentree is duidelijk vindbaar en zichtbaar bij aankomst
   - bewegwijzering is duidelijk
   - vanuit de omgeving is er goed zicht op het gebied rondom de entree(s)
b. Entreeruimte is representatief en uitnodigend
   - bezoekersentree is (ver)licht en opgeruimd
   - in of nabij de bezoekersentree is ruimte voor het stallen van buggy's
   - positie vuilopslag ligt niet zichtbaar op de route naar entree → zie ook B5

Interieur

A3. Zichtlijnen en uitzicht
gebouwindeling, ruimtelijkheid, overzicht, wandopeningen en doorzichten

a. Opzet en inrichting gebouw sluiten aan bij (pedagogische) visie van de organisatie
   - het gebouw kent meerdere doorkijkjes op kinderhoogte
   - ramen zijn voorzien van veiligheidsglas tot 1,4 meter
b. Daglicht speelt een duidelijke rol in verkeer- en verblijfsruimten
   - verkeersruimten hebben altijd een (in)directe zichtrelatie naar buiten
   - groepsruimten hebben bij voorkeur daglicht van 2-kanten
c. Er is voldoende overzicht om toezicht uit te kunnen oefenen
   - wanden en ruimten langs verkeersruimten zijn voorzien van ramen (sociale controle)
   - deuren zijn voorzien van grote glasopeningen (op die van bergingen/magazijnen na) of een zijlicht
   - verschoonruimte en keukenvoorziening hebben duidelijke relatie met groepsruimte → zie ook B8 en B9

A4. Routing en looplijnen
vindbaarheid, oriëntatie, veiligheidsgevoel

a. Gebouw heeft duidelijke structuur waarin gebruikers zich gemakkelijk kunnen oriënteren
b. Looproutes in het gebouw zijn kort, duidelijk en veilig
   - onnodig geloop door het gebouw wordt voorkomen
   - in het gebouw zijn geen open trappen toegepast
   - trappen in ruimten dagopvang zijn voorzien van een leuning op kinderhoogte (60 cm) en traphekjes
c. Indien verkeersruimte wordt gebruikt als speelruimte is deze minimaal drie meter breed

A5. Sfeer en inrichting
sfeer, 'look and feel', kleurgebruik, geborgenheid, schaal

a. Kleur, materiaalgebruik en meubilair is op elkaar afgestemd en past bij de gewenste identiteit van de organisatie
   - ruimten hebben een huiselijke sfeer (gordijnen, karpetten, verlichting) waarin kinderen zich niet snel verloren voelen: kinderen voelen zich er veilig
   - interieur is goed (te) onderhouden → Zie ook C7
b. Gebouw voorziet in divers ruimteaanbod voor verschillende sferen en groepsgroottes → Zie ook B5-B10
   - ruimte past bij (groeps)activiteit
   - ruimten waar kinderen verblijven hebben verschillende soorten (sfeer)verlichting (denk aan hanglampen, wandverlichting etc.)
c. Ruimten zijn 'kindproof' ingericht
   - deuren zijn voorzien van een (kunststof) vingerbeveiliging
   - deurdrangers zijn afgesteld met vertraging bij het sluiten
   - in ruimten waar kinderen verblijven zijn ramen voorzien van uitvalbeveiliging of kierstandhouder(s)
   - geen opendraaiende ramen op de speelplaats op kind hoogte (stootgevaar)
   - er mogen geen scherpe randen/bouwdelen in het gebouw voorkomen die letsel kunnen veroorzaken
   - speeltoestellen voldoen aan veiligheidseisen (Warenwetbesluit Attractie- en Speeltoestellen: WAS)
   - meubilair en inrichting voldoen aan veiligheidseisen (Warenwet Kinderbedden en -boxen)

Functionele kwaliteitscriteria ten aanzien van gebruikswaarde/ geschiktheid en omvang

B1. Algemeen

wettelijk kader, capaciteit, veiligheid

a. Gebouw voldoet aan minimum eisen uit het vigerende Bouwbesluit (o.a. brandveiligheid, toegankelijkheid, balustrades, trappen, ventilatie, daglicht, sanitair)
b. Gebouw voldoet aan minimale ruimteomvang zoals geformuleerd in het Besluit kwaliteit kinderopvang (Wet kinderopvang)

Toelichting: Voor informatie over geldende regelgeving voor de huisvesting wordt verwezen naar het Virtueel Kinderdagverblijf van het Waarborgfonds Kinderopvang

Locatie

B2. Ligging

bereikbaarheid, positionering op de kavel, omgeving

a. Locatie is goed en veilig bereikbaar (bij voorkeur lopend of per fiets) → zie ook B3
b. Bij positionering van gebouw is rekening gehouden met fijnstof, omgevingslawaai en bezonning
   - gebouw is gelegen op meer dan 50 meter van drukke weg (binnenstedelijk, provinciaal)
   - gebouw is gelegen op meer dan 300 meter van een snelweg
   - voor bezonning → zie ook B5 en C5
c. Gebouw ligt in nabijheid van andere maatschappelijke voorzieningen voor kinderen
   - gebouw ligt bij voorkeur naast een school, park of speeltuin
   - multifunctioneel te gebruiken ruimten (geschikt voor medegebruik) liggen bij voorkeur dicht bij een entree en zijn afzonderlijk afsluitbaar

B3. Verkeersveiligheid

verkeer circulerende maatregelen, aanrijroutes, parkeren

a. Verkeersstromen rondom het gebouw leveren geen onveilige situaties op
   - verschillende verkeersstromen zijn van elkaar gescheiden
   - gebouw is via veilige fiets- en looproutes bereikbaar
   - donkere plekken zijn voorkomen (bv. buitenverlichting)
b. Gebouw beschikt over voldoende parkeerruimte voor vervoersmiddelen
   - reken per 5 fietsen 4 m²
   - reken 4 parkeerplaatsen (kort parkeren) per groep
   - reken per parkeerplaats ca. 25 m² (parkeervak 2,5 x 5 meter)
   - reken op ruimte voor stalling vervoersmiddelen waarmee kinderen van en naar school vervoert worden

B4. Toegankelijkheid

komen en gaan, brengen en halen, toegangsdeuren, afsluitbaarheid, ophangen jassen en tassen, afscheid nemen, gebruikstijden

a. Gebouw is goed toegankelijk voor personen met rolstoel of kinderwagen
   - niveauverschil bij entree en toiletruimten bedraagt niet meer dan twee centimeter
   - deurbel en bedieningsknoppen bij de entree zijn op reikhoogte voor rolstoelgebruikers (hoogte: 90 - 120 cm)
   - verdiepingen zijn eenvoudig bereikbaar met rolstoel

b. Toegang tot het gebouw is controleerbaar
   - (bezoekers)entree is voorzien van een tochtportaal
   - deur (bezoekers)entree is op afstand te openen door een intercom met timerfunctie voor piektijden
   - ruimten die voor medegebruik open staan, liggen dicht bij de entree en zijn afzonderlijk afsluitbaar
   - entreedeuren kunnen door kinderen ← 8 jaar niet zelfstandig geopend worden (hoogte deurkruk op 1,50 meter)
   - route naar (bezoekers)entree is niet verbonden met buitenspeelruimte 0-4 jarigen
c. Gebouw houdt rekening met inzet hulpdiensten of verhuisbedrijf
   - goede bewegwijzering BHV-materialen en inzet hulpdiensten
   - in gebouw is een verhuisraam of dubbele deur aanwezig

B5. Buitenruimte

spelen, bewegen, natuurlijk, vrij spel, rennen, driewielers, fietsen (fietscircuit) balspel, waterspel, ontdekken, klauteren, terrein inrichting, terreinafscheiding

a. Er is voldoende buiten(speel)ruimte beschikbaar
   - reken per kindplaats minimaal 3 m² (= wettelijke ondergrens) maar bij voorkeur 7 m² (gevarieerd spelen) rond het gebouw
   - de verhouding onverhard/verhard oppervlak is ca. 50/50
b. Buitenruimte is zodanig ingericht dat deze uitnodigt tot beweging, fantasiespel en natuurbeleving (groen, zand en water)
   - voorkeur situering zuidwesten (zodat kinderen tussen 10-16u in de zon kunnen spelen)

- bij nieuwbouw wordt met de positionering van de buitenspeelruimte rekening houden met de aangrenzende woonbebouwing (i.v.m. geluidsemissie)
- ingericht met zon- en schaduwplekken
- heeft bij voorkeur niveauverschillen
- ingericht op verschillende leeftijdsgroepen (bijvoorbeeld 0-2, 2-6 en 6-12 jaar)
- fietsenstalling mag spel niet hinderen
- reken voor zandbak 0,2 m² per kindplaats met een minimum van 8 m²
- zandbak is afgeschermd met een vocht doorlatende dekking
- zandbak ligt voor een deel van de dag in de zon om algengroei te voorkomen
- buitenruimte heeft een wateraansluiting met beveiligde kraan (op terrein of aan de gevel)
- buitenruimte heeft goede afwatering (afschot)/drainage

c. Buitenruimte is voor kinderen gemakkelijk en veilig te bereiken
- rechtstreeks vanuit de groepsruimte
- kinderen BSO spelen los van 0- tot 4-jarigen (Dagopvang)
- afsluitbaar (te maken) van de openbare weg
- hek/afscheiding is minimaal 120 cm hoog, de spijlafstand is maximaal 8 cm, heeft geen opstapmogelijkheid en moet verder voldoen aan het eisenpakket 'Kindveilige omheiningen voor openbare ruimten'
- gevels zijn niet opklimbaar

d. Buitenruimte heeft toegang tot bergruimte (met stellingen)
- reken minimaal 0,2 m² per kindplaats
- spullen die vaak worden gebruikt zijn niet opgeslagen op een hoogte hoger dan 128 cm

e. Op het buitenterrein of nabij is een plek ingericht voor het opslaan van afval
- bij voorkeur ondergronds

f. Speeltoestellen voldoen aan veiligheidseisen (Warenwetbesluit Attractie- en Speeltoestellen: WAS)

Ruimten

B6. Groepsruimte

spelen en oefenen, plezier maken, focus op oefenen, creativiteit, rust en vrij spel (fantasiespel, rollenspel, constructiespel, knutselspel, waterspel, computerspel, klauterspel, leesplek, ontdekplek, eetplek)

a. Groepsruimten zijn passend ingericht in overeenstemming met aantal/leeftijd op te vangen kinderen
- reken op minimaal 3,5 m² netto binnenspeelruimte per aanwezig kind (= wettelijke ondergrens)
- reken bruto ruimtenorm ca. 9-10 m² per kindplaats 0-3 jaar
- reken bruto ruimtenorm ca. 6-7 m² per kindplaats 3-4 jaar
- reken bruto ruimtenorm ca. 7-8 m² per kindplaats 4-12 jaar

Toelichting: Ter vergelijking bruto ruimtenorm ca. 5-7 m² per leerling in onderwijs

b. Groepsruimten hebben een directe verbinding met speelruimte buiten

c. Ruimte is ingericht met verschillende activiteitenplekken
- reken op 5 tot 7 activiteitenplekken per groepsruimte
- speeltoestellen voldoen aan veiligheidseisen (Warenwetbesluit Attractie- en Speeltoestellen: WAS)
- meubilair en inrichting voldoen aan veiligheidseisen (Warenwet Kinderbedden en -boxen)

B7. Slaapruimte

slapen en rusten

a. Gebouw beschikt (binnen of buiten) over voldoende slaapruimte voor kinderen tot leeftijd 1,5 jaar
- reken per kindplaats ongeveer 2 m²
- reken voor zes stapelbedden (= 12 slaapplaatsen) ca. 12 m²; voor vier stapelbedden ca. 8 m²
- slaapruimte staat in (directe) verbinding met de groepsruimte
- slaapruimte heeft een raam voor toezicht (4 ogen principe)
- slaapruimte kan verduisterd worden
- slaapruimte grenst (bij voorkeur) niet aan geluidsintensieve ruimten (hoofdentree, speelhal of installatieruimte)
- meubilair en inrichting voldoen aan veiligheidseisen (Warenwet Kinderbedden en -boxen)

B8. Sanitair

wassen en plassen, toilet- en verschoonruimte, was- en droogruimte

a. Gebouw beschikt over voldoende toiletruimte(n)
- reken per 15 volwassenen/kinderen BSO 1 toilet (min. 3 m² per toilet)
- reken op minimaal 2 kindtoiletten per groep (dagopvang)
- om kleine kinderen te helpen rond het toilet moet er aan één kant van het toilet (voor- of zijkant) een vrije ruimte van 100 cm beschikbaar zijn
- voor kinderen 4-12 jaar is het toilet afgeschermd i.v.m. privacy

- ruimte dagopvang heeft een wasvoorziening met koud water op kinderhoogte (65 cm), wastrog is geplaatst op hoogte van 45 cm.
- wasvoorziening is uitgerust met een zeepdispenser en bij voorkeur papieren handdoeken of anders een stoffen handdoek
- MIVA toilet mag gelegen zijn in een nabijgelegen gebouwdeel

b. Gebouw beschikt over voldoende verschoonruimte(n)
- reken per kindplaats 0,5 m²
- reken voor enkele aankleedtafel (inclusief berg- en staruimte) 3 m²; voor een dubbele 4 m²
- in de buurt van verschoonplek is een opbergvoorziening voor luiers en kinderkleding en een wasbak
- verschoonplaats is strikt gescheiden van de voedselbereidingsplek
- verschoonruimte is bij voorkeur afgescheiden van groepsruimte (om sterker te kunnen ventileren) maar niet afgesloten (om toezicht te kunnen houden)

c. Gebouw beschikt over voldoende was en droogruimte(n)
- reken voor was- en droogruimte (afhankelijk van apparaten/werkwijze): 4 tot 6 m²

d. Aankleedtafels, keukenvoorzieningen en werkkasten zijn voorzien van elektrische boilers met voldoende capaciteit om warm water te kunnen leveren

e. Temperatuur uitstromend warm water op tappunten waar kinderen gebruik van kunnen maken zijn begrensd tot 38 graden

f. Ruimte en inrichting voldoen aan eisen voedselveiligheid (Warenwet en Hygiënerichtlijn kinderdagverblijven)

B9. Keuken

eten en drinken, keukenvoorziening, kindereetcafé, aanrecht, opslagruimte

a. Gebouw beschikt over adequate keukenvoorziening per groepsruimte
- reken op aanrecht in groep ca. 4 m²
- reken bij groepskeukentje tussen twee groepen op ca. 6 m²
- reken bij centrale keuken drie-vier groepen op ca. 9-12 m²
- reken bij centrale keuken vijf-acht groepen op ca. 16-20 m²
- reken bij centrale keuken die tevens dienst doet als teamkamer: 1 m² per persoon extra
- keukenvoorziening heeft directe zichtrelatie met de groepsruimte
- keuken is bij voorkeur 'afgescheiden' maar niet 'afgesloten' van de groepsruimte
- minimaal uitgerust met een waterpunt, koel- en diepvriesruimte, magnetron en opslagruimte
- schone flessen en spenen kunnen op een schone, droge afsluitbare plek worden opgeslagen

b. Een keukenvoorziening voor BSO-activiteiten is voorzien van inductiekookplaat (afzuiging), vaatwasser, oven, koeling, waterpunt en opslagruimte
- situering maakt medegebruik goed mogelijk (centraal/nabij entree)

c. Ruimte en inrichting keukenvoorzieningen voldoen aan eisen voedselveiligheid (Warenwet en Hygiënerichtlijn kinderdagverblijven)

B10. Kantoorruimte

werken en overleggen, informeel overleg, teamkamer, ouderruimte

a. Gebouw beschikt over ruimte die kan functioneren als pauzeruimte, werkruimte, vergaderruimte of overlegruimte met ouders
- reken voor een kantoorwerkplek minimaal 9 m² (Arbo); indien incl. kastruimte 10-12 m²
- reken voor spreekruimte/teamruimte voor vier personen ca. 12 m² (per persoon extra + 1 m²)
- ruimte is bij voorkeur gesitueerd in de nabijheid entree
- ruimte is ingericht met (of heeft in nabijheid) pantry, garderobe en toilet
- werkplekken voor het personeel voldoen aan de Arbo-Wetgeving (o.a. daglicht)

B11. Overig

opbergen en afschermen, speelmateriaal binnen

a. Gebouw beschikt over voldoende opbergmogelijkheden voor jassen, tassen en buggy's
- reken per buggy/kinderwagen op 0,8 m²
- garderobes zijn zoveel als mogelijk geïntegreerd in bouwkundige wanden
- garderobes voorzien in opbergmogelijkheid voor jassen en tassen

b. Gebouw beschikt over voldoende bergruimte voor algemene opslag
- reken op minimaal 4 m²
- reken op extra bergruimte voor evt. activiteiten mbt multifunctioneel (mede)gebruik
- ruimte is afsluitbaar
- voedsel wordt in een aparte berging opgeslagen

c. Gebouw beschikt over voldoende opslagruimte schoonmaakmiddelen
- op iedere bouwlaag is een werkkast aanwezig (minimaal 2 m²)
- ruimte is voorzien van ophangsysteem zodat bezems en andere materialen niet op grond staan
- ruimte is voorzien van een uitstortgootsteen
- ruimte is niet toegankelijk voor kinderen

Technische kwaliteitscriteria ten aanzien van gezondheid, duurzaamheid en onderhoud

Binnenmilieu

C1. Licht

Visueel comfort, gevelopeningen, daglicht, verlichting, beïnvloeding, lichtniveau

a. Gebouw maakt optimaal gebruik van daglicht
   - in groepsruimten is de afstand van vloer tot onderkant (verlaagd) plafond minimaal 2,8 meter
   - daglichtfactor is in midden van de groepsruimten minimaal 5%
   - glasoppervlak in ramen is minimaal 5% van de vloeroppervlakte
   - kleuren op wanden en plafonds hebben (bij voorkeur) hoge reflectiewaarde (lichte tinten)
   - ontworpen daglichtoplossing is (integraal) afgestemd met zonwerende voorzieningen → zie C5

b. Het gebouw heeft een goed werkende verlichtingsinstallatie
   - gebouw is rondom voorzien van adequate bewegings- en daglicht gestuurde (slagvaste) buitenverlichting

c. Gebruiker kan lichtniveau beïnvloeden →zie C5
   - verlichting moet per groepsruimte afzonderlijk te schakelen en te dimmen zijn
   - een groepsruimte heeft meerdere dimbare groepen

d. Verlichtingssterkte door kunstlicht sluit aan bij het gebruik van ruimten
   - slaap- en verkeersruimte minimaal 150 lux
   - groeps- en kantoorruimten minimaal 300 lux
   - verschoonruimte en keuken minimaal 350 lux
   - is niet verblindend in ruimten waar kinderen op de rug liggen

C2. Lucht

Kwaliteit, ventilatiecapaciteit, ventilatiesysteem, beïnvloeding, onderhoud, emissies, monitoring

a. Gebouw beschikt over voldoende frisse lucht
   - CO^2 concentratie in groepsruimten is in 95% van de gebruikstijd maximaal 1.000 ppm
   - CO^2 concentratie in slaapruimten is in 95% van de gebruikstijd maximaal 850 ppm

b. Het gebouw heeft een goed werkend ventilatiesysteem
   - ventilatiedebiet wordt na oplevering gemeten en iedere 5-7 jaar gecontroleerd
   - aanwezige mechanische ventilatiesystemen voldoen aan de Klasse B-eisen uit cahier P1 eisen voor gezonde mechanische ventilatiesystemen (2003)
   - toe- en afvoervoorzieningen zijn zodanig gepositioneerd dat er een optimale doorspoeling van de ruimte wordt gerealiseerd
   - afvoervoorzieningen bevinden zich niet recht boven slaapplekken
   - te openen raamdelen zijn tegelijkertijd met buitenzonwering te gebruiken
   - ventilatieopeningen bevinden zich niet achter de zonwering om nadelige opwarming te voorkomen

c. Gebruiker kan luchttoevoer per ruimte beïnvloeden
   - groepsruimten hebben minimaal twee te openen ramen, bij voorkeur bovenin het raamvlak (voor spuiventilatie)
   - slaapkamer heeft minimaal 1 te openen raam (voor spuiventilatie)
   - capaciteit van spuiventilatievoorziening is minimaal conform bouwbesluit
   - ventilatiehoeveelheden zijn per ruimte afgestemd op daadwerkelijk verbruik
   - regeling gebeurt bij voorkeur automatisch middels CO^2 sensoren in elke verblijfsruimte

d. De luchtkwaliteit wordt continue gecontroleerd
   - groeps- en slaapruimten zijn uitgerust met een CO^2 meter (met signaalfunctie)
   - deze CO^2 meter is goed afleesbaar en slaat gegevens bij voorkeur minstens 12 maanden op
   - de sensor van de CO^2 meter is op 1,5 meter hoogte boven de vloer (in slaapkamers waar op de grond geslapen wordt is hij lager)
   - de sensor bevindt zich op een representatieve plek en niet direct naast een deur, ventilatierooster of een te openen raam

e. Aanwezige ventilatiesystemen zijn goed (te) onderhouden → Zie ook C7
   - ventilatiesysteem wordt opgeleverd met gedegen gebruiksinstructie
   - ventilatiesysteem wordt opgeleverd met monitoring (minimaal gedurende 1e jaar)
   - filters van luchtbehandelingsinstallatie zijn goed/gemakkelijk bereikbaar en te vervangen
   - reiniging, vervanging en metingen ventilatiesysteem worden in een logboek bijgehouden
   - reiniging gevel- en plafondroosters is in het schoonmaakschema opgenomen
   - reiniging ventilatiekanalen gebeurt om de 4-5 jaar
   - luchtfilters worden regelmatig vervangen

f. Er is een lage emissie van schadelijke stoffen
   - toegepaste materialen bevatten geen schadelijke weekmakers
   - toegepaste materialen hebben aantoonbaar lage emissies van formaldehyde en vluchtige organische stoffen
   - in en rond het gebouw wordt niet gerookt
   - gebouwen van voor 1994 zijn in bezit van asbestinventarisatie

g. Relatieve luchtvochtigheid ligt tussen 30% - 70%

C3. Geluid

akoestisch comfort, nagalmtijd, installatiegeluid, geluidshinder

a. Gebouw beschikt over een goede akoestiek
   - vloer- wand- en/of plafondafwerking zijn van geluidsabsorberende materialen
   - gemiddelde nagalmtijd ingerichte groepsruimte bedraagt maximaal 0,6 s

b. Geluidsoverlast wordt vermeden
   - achtergrondgeluid installatie is maximaal 30 dBA in ruimten die als slaapruimte wordt gebruikt
   - achtergrondgeluid maximaal 35 dBA in ruimten die als speelruimte wordt gebruikt
   - overspraak via installaties (= geluidslek in uitvoering) in wanden tussen ruimten is vermeden
   - overlast tussen de groepsruimten onderling door lucht- en contactgeluid wordt voorkomen

C4. Temperatuur

thermisch comfort, verwarmingssysteem, beïnvloeding, tocht

a. Het gebouw heeft het hele jaar door goede temperaturen
   - voor groepsruimten in het stookseizoen tussen 19 en 25 graden (Klasse C NEN-EN ISO 7730)
   - voor slaapruimten in het stookseizoen tussen 15-19 graden
   - voor groepsruimten in de zomer tussen 22 en 27 graden (Klasse C NEN-EN ISO 7730)
   - voor slaapruimten in de zomer maximaal 25 graden
   - er is een hitteprotocol voor warme dagen (temperatuur binnen → 25 graden)

b. Het gebouw heeft een goed werkend verwarmingssysteem
   - capaciteit is afgestemd op doelgroep en ruimten
   - voor de opwarming van de ruimten wordt rekening gehouden met personen en apparatuur (reken op 70 W per persoon, 200-400 W voor apparatuur en 10 W/m² voor verlichting)
   - bij voorkeur laag temperatuursysteem toepassen (zoals bijvoorbeeld vloerverwarming)

c. Gebruiker kan temperatuur beïnvloeden
   - temperatuur kan per ruimte individueel worden (na) geregeld
   - regeling in verblijfsruimten gebeurt bij voorkeur automatisch middels ruimte temperatuuropnemers

d. Discomfort door tocht wordt voorkomen
   - luchtsnelheden in de winter zijn niet hoger dan 0,16 m/s (i.v.m. tocht)
   - luchtsnelheden in de zomer zijn niet hoger dan 0,20 m/s
   - verticale temperatuurgradiënt mag niet meer dan 3 K bedragen op eerste meter boven de vloer
   - entree is voorzien van tochtportaal met minimale diepte van 3 meter
   - toe- en afvoer van ventilatiesysteem bevindt zich niet boven slaapplaats (i.v.m. tocht)

Exploitatie

C5. Energie

beperken energievraag, trias energetica, energieopwekking, monitoren, beperken warmteoverlast, isolatie gebouwschil, warmteterugwinning

a. Gebouw is energiezuinig
   - energiebehoefte van het gebouw en het primair energiegebruik voldoen bij nieuwbouw aan de eisen van bijna energie neutrale gebouwen (BENG 1 en BENG 2)
   - 50% van de energiebehoefte bij nieuwbouw wordt opgewekt met hernieuwbare energie (BENG 3)
   - bestaand gebouw heeft minimaal Energielabel C (streven naar Energielabel A).

b. Energieprestatie wordt doorlopend (digitaal) gemonitord
   - gebouw is uitgerust met systeem voor digitaal energiemonitoring (bij voorkeur op afstand afleesbaar)
   - energieverbruik (warmte- en elektra) wordt per kwartier (digitaal) gemeten en opgeslagen
   - het verbruik wordt jaarlijks geëvalueerd
   - prestaties van installaties (incl. afhandeling storingen) zijn contractueel geregeld

Toelichting: Bij de punten C5c t/m g wordt verondersteld dat deze met de BENG eisen reeds invulling krijgen.

c. Het gebouw heeft energie efficiënte verlichting
   - verlichting in verblijfsruimten is voorzien van daglichtafhankelijke regeling en aanwezigheidsdetectie
   - verlichting in bergingen en toiletruimten is geschakeld met aanwezigheidsdetectie

- verlichting in gebouw moet handmatig uitgeschakeld kunnen worden (veegschakeling)
- in het gebouw zijn energiezuinige verlichtingsarmaturen (LED) toegepast

d. Het gebouw heeft energie efficiënte ventilatie-systemen
- ventilatiesysteem is ingeregeld op basis CO^2 concentratie en kloktijden (afstemming gebruikstijden)
- maakt bij voorkeur gebruik van warmteterugwinning uit retourlucht

e. Het gebouw heeft energie efficiënte verwarmingssystemen
- verwarmingssysteem heeft aanvoertemperatuur van maximaal 45 graden
- warmte-opwekking wordt minimaal geregeld op basis van kloktijden (inclusief een weekend- en vakantieprogramma)
- stooklijn is weersafhankelijk in te regelen
- verwarming kan per ruimte worden (na)geregeld → zie ook C3.

f. Het gebouw heeft voorzieningen ter beperking warmteoverlast
- streven: actieve koeling is niet noodzakelijk bij een doordacht ontwerp en gebruik
- streven: naar passieve koeling via gebouwmassa en/of groen dak
- ventilatiesysteem is voorzien van automatische regeling voor zomernachtventilatie
- op alle (door zon beschenen) gevels (oost, zuid en west) is (buiten)zonwering aanwezig
- buitenzonwering is automatisch en vanuit de groepsruimte bedienbaar (of te overrulen)
- lichtstraten zijn voorzien van zonwering en elektrisch te openen delen voor afvoer van warmte

g. Het gebouw heeft voorzieningen ter beperking van warmteverlies
- HR++ glas
- thermisch geïsoleerde buitenschil (gevel, dak en vloer)
- thermisch geïsoleerde verwarmingsleidingen en appendages (toe- en afvoer)
- kierdichting
- tochtportaal

C6. Milieu

milieubelasting, gesloten kringlopen, toekomstwaarde, CO^2 footprint, duurzaamheidsambitie, flexibiliteit, warmte koude opslag, groendaken, afvalstromen

a. Gebouw is ontworpen op optimaal (her)gebruik grondstoffen
- materiaalgebruik is beperkt door compacte bouw (beperkte buitengevels/leidinglengtes)
- streven: gebouw heeft bij voorkeur droog demontabel bouwsysteem
- afvalstoffen worden gescheiden ingezameld en afgevoerd
- kranen met instelbare stroomtijd (bijvoorbeeld drukknopkranen)
- hoeveelheid van het terrein af te voeren (regen)water is beperkt (verwerking op locatie)

b. Gebouw beschikt over grote indelingsflexibiliteit
- streven: drager en inbouw zijn gescheiden
- ruimten zijn zowel bouwkundig als ook installatie-technisch gemakkelijk samen te voegen of op te splitsen
- situering trap is niet belemmerend voor toekomstige indeling van ruimten

C7. Onderhoud en schoonmaak

materialisatie, afwerking van vloeren, binnenwanden, plafonds, deuren, ramen en trappen, levensduur, intensiteit van gebruik, schoonmaakbaarheid, hygiëne

a. Gebouw is goed (te) onderhouden
- gebouw streeft naar conditiescore van tenminste 3 volgens de NEN 2767
- keuze van materialen is afgestemd op 'total cost of ownership'
- gevels en wanden dienen zo min mogelijk kwetsbaar te zijn voor vervuiling, vandalisme en graffiti
- bij voorkeur worden aluminium (of kunststof) kozijnen toegepast
- kozijnen, deuren, hang- en sluitwerk zijn zwaar uitgevoerd en bestand tegen hoogfrequent en intensief gebruik en inbraakwerend volgens politiekeurmerk
- wanden en deuren van sanitaire ruimten kunnen tot minimaal 1,50 meter hoogte geen vocht opnemen
- in vochtige ruimten worden corrosie vaste materialen toegepast
- wanden zijn molestbestendig, stof arm, afwasbaar en vochtbestendig
- materialen die intensief, frequent en kostbaar onderhoud vergen worden niet toegepast
- voor toegepaste materialen en installaties geldt bij normaal gebruik een kwaliteitsgarantie van 10 jaar

b. Gebouw is goed schoon te maken/houden
- gevels zijn vanaf maaiveld met eenvoudig materieel bereikbaar voor reiniging en onderhoud
- (bezoekers)entree heeft binnen een effectieve schoonloopzone (minstens 1,6 meter)
- (bezoekers)entree heeft buiten verdiepte schraaproosters over volledig breedte van de doorgang
- vloeren zijn van een materiaal dat goed (nat) te reinigen is

- vloer sanitaire ruimten heeft urinedichte afwerking (voorkeur gietvloer)
- (personeels)toiletten zijn voorzien van hangtoilet met inbouwreservoir
- wanden moeten glad en goed afwasbaar zijn
- kasten van brandslanghaspels worden verzonken/vlak in de wand aangebracht
- spiegels zijn vast/verdiept opgenomen in het tegelwerk
- richels en hoger gelegen 'liggende randen/ oppervlakten' zijn vermeden (i.v.m. stofopeenhoping)
- ventilatiesysteem is gemakkelijk bereikbaar voor onderhoud
- schoonmaakonderhoud ventilatiesystemen is contractueel meegenomen in periodiek onderhoud

C.8 Data en connectiviteit

ICT, datavoorzieningen, beveiliging, telefoon-, elektra-aansluitingen

a. Gebouw is uitgerust met een toekomstbestendige ICT infrastructuur
   - installaties voor communicatie, beveiliging en gebouwbeheer zijn integraal ontworpen en op elkaar afgestemd (op basis IP-protocol)
   - integratie vindt plaats op gebied van bekabeling, centrale apparatuur en functionaliteit
   - gebouw wordt voorzien van gecombineerde telefonie/ data-installatie op basis van gecertificeerde UTP CAT5e of CAT6 bekabeling

b. Gebouw is uitgerust met toekomst bestendige internetverbinding

c. Ruimten op begane grond zijn voorzien van inbraakbeveiliging gecertificeerd conform de Stichting Certificatie Beveiligingsapparatuur Klasse SCB 2

d. In gebouw per 10 m1 minimaal 1 dubbele WCD plaatsen (ook in verkeersruimten)
   - in ruimten waar kinderen komen worden wandcontactdozen kindveilig en slagvast uitgevoerd en op 1,50 meter boven vloerpeil aangebracht

e. Brandmeld- en inbraakinstallatie is (naast brandweer) ook afgestemd op eisen verzekeraar

BIJLAGE A

Uitgangspunt Ruimtebehoefte

Oppervlakten
De in dit document aangegeven netto oppervlakten dienen als richtlijn c.q. rekenregels om te kunnen komen tot een functioneel ontwerp. Met deze rekenregels kan inzicht worden verkregen in de benodigde (bruto) omvang (m² BVO) van bepaalde ruimte(n). Het Kwaliteitskader doet geen uitspraak over de totale omvang (m² BVO) van een project.

Op basis van de in het Kwaliteitskader Huisvesting omschreven activiteiten is met kengetallen een doorzicht te geven op de ruimtebehoefte van een Kinderdagverblijf. Per kindplaats is (wettelijke ondergrens) min. van 3,5 m² netto binnenspeelruimte verreist. (= ca. 9-10 m² BVO kindplaats bij hele dagopvang)

Kengetallen ruimtebehoefte Dagopvang
- 0-3 jr. (ca. 9-10 m² BVO per kindplaats Dagopvang) → groep 12 kinderen en 2 leidsters ca. 108-120 m² BVO
- 3-4 jr. (ca. 6-7 m² BVO per kindplaats Dagopvang) → groep 18 kinderen en 2 leidsters ca. 108-126 m² BVO

Ter illustratie: *in januari 2019 waren er 294.884 kindplaatsen in de Dagopvang*
(Bron: Landelijk register Kinderopvang)

Kengetallen ruimtebehoefte Buitenschoolse Opvang
- 4-12 jr. (ca. 7-8 m² BVO per kindplaats BSO) → groep 20 kinderen en 2 leidsters ca. 140-160 m² BVO

Ter illustratie: *in januari 2019 waren er 284.271 kindplaatsen in de Buitenschoolse Opvang*
(Bron: Landelijk register Kinderopvang)

Ter vergelijking: Kengetallen ruimtebehoefte Onderwijs (onderwijs 940 uur in 40 weken)
- 4-12 jr. (ca. 5-7 m² BVO per leerling) → groep 28 kinderen en 1 leerkracht ca. 140-168 m² BVO

Ter illustratie: *in 2018 waren er 1,41 miljoen leerlingen in het basisonderwijs*
(Bron: CBS)

Uitgangspunt Verhouding netto-bruto vloeroppervlak:
Rekenen met een toeslag op netto-ruimten van ca. 25-30% (voor verkeersruimte, installaties en wanden)
- Installaties: 1-2% toeslag op totaal functioneel nuttig oppervlak (FNO)
- Routing: 10-15% toeslag op totaal functioneel nuttig oppervlak (FNO inclusief liften, trappen, indelingsverlies)
- Wanden: 10% toeslag op totaal netto vloeroppervlak (NVO)

Totstandkoming
Het Kwaliteitskader Huisvesting Kinderopvang is ontwikkeld door het Waarborgfonds Kinderopvang in samenwerking met Romy Schneider Vastgoedadvies voor scholen en voor het eerst verschenen in maart 2019.

Dank aan:
Kinderopvangorganisatie Vlietkinderen, Kinderopvangorganisatie Sinne en Kinderopvangorganisatie 2Samen die door een pilot voor de gebouwenscan maatgevend aan de totstandkoming bijgedragen hebben.

Bronnen/gebruik gemaakt van:
- Bouwbesluit 2012; Rijksoverheid (update 2015)
- Besluit kwaliteit kinderopvang (Wet kinderopvang)
- Gezond binnenmilieu voor kinderopvang; Adviezen voor ver- en nieuwbouw (GGD Den Haag, 2010)
- Op weg naar het integraal Kindcentrum (Frank Studulski i.s.m. Klankbordgroep IKC, 2010)
- Scholenbouwwaaier (Atelier Rijksbouwmeester i.s.m. Servicecentrum Scholenbouw, 2010)
- Bouwboek voor Kindercentra (Netwerkbureau kinderopvang/Ine van Liempd/Ed Hoekstra, 2011)
- Huisvestings- en Interieurplan Kinderopvanggroep (2013)
- Eenvoudige oplossingen voor ventilatieproblemen in de kinderopvang (Boink, 2014)
- Kwaliteitskader Huisvesting - Basisonderwijs (PO-Raad, VNG, Ruimte-OK, 2014, 2016)
- PvE Frisse scholen (RVO in opdracht van ministerie BZK), 2015
- Binnen- en buitenmilieu voor kinderdagverblijven, peuterspeelzalen en buitenschoolse opvang (Landelijk Centrum Hygiëne en Veiligheid), 2016
- Installatiescan Scholen Handleiding voor de installateur (RVO in opdracht van ministerie BZK) 2016
- Kindcentra 2020 - een realistisch perspectief (Regiegroep Kindcentra, 2020, 2015)
- Virtueel Kinderdagverblijf (Waarborgfonds Kinderopvang 2019)
- Gezond, duurzaam en comfortabel binnenklimaat, scholen. VLA bestek, (VLA, TNO 2016)

Feedback en/of vragen?
Het Kwaliteitskader moet worden gezien als een dynamisch document dat vooral op basis van feedback en ervaringen in de praktijk op onderdelen zal worden bijgesteld of aangevuld. Uw feedback, vragen en/of ervaringen kunt u melden via info@waarborgfondskinderopvang.nl.

COLOFON

Colofon | Uitgave
Het Kwaliteitskader Huisvesting – Kinderopvang is als digitale versie beschikbaar gesteld door het Waarborgfonds Kinderopvang. Hoewel het met de grootst mogelijke zorg is samengesteld, kan het geen enkele aansprakelijkheid aanvaarden voor eventuele fouten.

Waarborgfonds Kinderopvang | Utrecht
info@waarborgfondskinderopvang.nl
www.waarborgfondskinderopvang.nl
@WaarborgfondsKO

Meer weten en aan de slag?
Het Waarborgfonds Kinderopvang ondersteunt organisaties die investeren in de opvang en ontwikkeling van kinderen. We toetsen investeringsplannen op haalbaarheid, kwaliteit en duurzaamheid, en bieden waar mogelijk een borgstelling of garantie ten behoeve van de financiering. We vormen een onafhankelijke schakel tussen de kinderopvang, onderwijs, gastouders, gemeenten en financiers. Wilt u met het Kwaliteitskader aan de slag of weten hoe het in uw situatie kan worden ingezet? Kijk dan naar de ondersteuningsmogelijkheden op www.waarborgfondskinderopvang.nl

Oproep
Het Waarborgfonds Kinderopvang is continu op zoek naar organisaties in de kinderopvang en gemeenten die ervaring hebben opgedaan met het Kwaliteitskader Huisvesting. We roepen u op deze ervaringen met ons te delen om het Kwaliteitskader verder te optimaliseren (info@waarborgfondskinderopvang.nl). Dank!

Maart 2019